

**Aki saját
vonásait
szellemarcokban
kereste** Banner Zoltán:
Bardócz Lajos,
Mentor Könyvek Kiadó,
Marosvásárhely, 2018.

Nem ritka olvasói szokás, hogy egy könyv kézbe vétele után a felcsigázott kíváncsiság unszolására végigpörgetjük a lapokat, röpke pillantást vetünk az illusztrációkra, majd az írás utolsó mondatait is átfutjuk – talán annak reményében, hátha ott rejtőzik a mű bölcséleti tartalmának esszenciája. Így jártam magam is, amikor Banner Zoltán friss nyomdailatú monográfiájával találkoztam, amelyben a szerző az egykor Kolozsváron élő, ma már a Nógrád megyei Berkenyén alkotó Bardócz Lajos grafikusművész pályáivét rajzolja meg. A kiadvány utolsó oldalának végső bekezdéseiben a szerző imponáló műkritikusi tapasztalataival – meggyőződése prizmáján keresztül – vall a művészet felelősséggel áthatott szerepéről, az elvek iránt tanúsítható alkotói elkötelezettségről, a gondolat szellemformáló erejéről. Így fogalmaz:

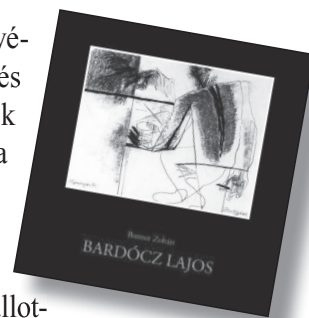
„[...] noha a hivatástudat manapság valamennyi művészeti ágban gúnyszóként, kvázi lebecsülésként használatos, s ha a művésszel együtt a szerzőnek is buknia kell e parázna fogalom és magatartás kimondásáért, akkor is vállalom, hogy a patrióta, tehát hazaszerető elkötelezettségnek ez a magasrendű vállalása a stílustalanság, műfajtalanság, világnézet nélkülség jelenkori szcénájából sem hiányozhat – szerencsére egyre több példa figyelmeztet erre –, ha a művészet és a társadalom újból találkozni óhajt az emberi lét méltóságá gyegében.

Természetesen nem kötelező sem Erdélyben, sem máshol a világon, hogy a művész tanúságot tegyen a *lélekvesztés* és a *tudatmérgezés* veszélyeiről; de aki ma ennek a kihívásnak az elkötelezettje, bizonyára tovább él majd a művészettörténet emlékezetében.”

A kötet emelkedett stílusa és költői képekben sem szűkölködő prózai nyelvezete (ez bizony nem száraz szakirodalom!), lapról lapra, mondatról mondatra valódi élményt jelent olvasója számára. És persze – ezen felül – valósággal árad szavaiból a csak több évtizedes gyakorlattal birtokba vehető művelődéstörténeti tájékozottság, az erdélyi művészet lüktető kardiogramjának és szerteágazó érrendszerének alapos ismerete. De ez nem is meglepő, ha azt látjuk, hogy

a szerző impozáns írói életművében mennyi tanulmány, esszé és monografikus munka sorakozik fel – a múlttól a jelenhez szólva és a jövőnek üzenve. A nyolcvanötödik életévét betöltő Banner Zoltán művészettörténész, költő, író és előadóművész bevalótan a transzilvanista elkötelezettség fáradhatatlan híveként, közvetítőjeként vált az erdélyi és anyaországi magyarság kultúrtörténetének meghatározó személyiségévé.

A monográfia végigvezet a bukaresti Képzőművészeti Akadémián Kazár László tanítványaként államvizsgáló grafikus 1960-ban induló pályájának minden fontos állomásán. Bemutatja, hogy a kolozsvári letelepedést követően, a helyi grafikai iskola szellemiségének befolyása – Feszt László volt a szaktudás példaértékű mestere akkor –, valamint a könyv- és lapkiadók műfaji elvárásai nagymértékben hozzájárultak a bardóczi vonalkultúra jellegzetes ágrendszerének kialakulásához. Hiszen az irodalom áramlatának katartikus kisugárzása megérinti majd minden lélekben hozzá közel álló rajzoló „teremtő akaratát”; így ez alól ő sem lehetett kivétel. Hiszen aki egyszer engedett a varázsnak, és belépett ebbe a különös gravitációs térbe, úgy tűnik, képtelen abból később már kiszállni. Több száz kötet címlapja és frappáns illusztrációi árulkodnak Bardócz és az irodalom meghitt viszonyáról. „Tükör elé soha nem állt, saját vonásait olyan szellemarcokban kereste, akik a nemzeti karakter lenyomatával szolgálták a magyarság örökkévalóságát.” És így jöhet szóba Ady, Petőfi, József Attila, Rákóczi arcma, nemkülönben az akkor éppen ünnepelt drámaíró Páskándi Gézáé is, akinek nemcsak portréját örökítette meg, hanem *Az eb olykor emeli lábát* című, párbeszédet, színjátékokat magába foglaló kötetéhez is készített remekbe szabott címlapot, kedvelt fametszet-technikájával. A mind sűrűbben napvilágot látó sorozatok és triptichonok egymást erősítő darabjaikkal kiváló lehetőséget nyújtottak a művész számára, hogy közönség elé tárhassa sorsunkért aggodalmaskodó gondolatait. Olykor a műveket allegorikus tartalommal ruhazza fel, de ha csak a címeket vesszük lencsevégre, már azok is „sugallatosak”: *Circus Maximus*, *Kentaur közöttünk?*, *Európa elrablása*, *A kardnyelű*, *Féltések*, *Siratóasszonyok*, *Székely sors*, *Az idegen*, *Veszély*, *Szomjúságok*, *Vészharang*, *Szorongások*. Király László

említette egy interjújában, hogy ez idő tájt minden erdélyi versben két költemény lakozott: az egyik, amely szó szerint értelmezhető, a másik pedig, amit a tartalom rejtett formában hordoz. Ez az ambivalens formanyelvezet Bardócznál is megfelelő hangsúlyt követelt és talált magának a művekben, ahogy „a szolgálatos szemeket félrevezetően tompított címeik ellenére is – az 1989-es fordulat előtti időszak legnyíltabb protest-röplapjaiként hatottak”.

A mindig új és új eredményeket felmutatni képes művészközösségek kialakításában vezérszerepet betöltő gyergyószárhegyi tábor jótékonyan hatott majd’ minden elkötelezett szellemiséget magáénak valló képzőművész számára, így az ott eltöltött termékeny időszak Bardócz Lajos művészetét is masszív erkölcsi pillérrel erősítette meg. „Igen, a szárhegyi villámfény, amelyben véglegesen megvilágosodik előtte és a mi számunkra is művészi személységének a nemzeti közösség sorskérdéseitől való elidegeníthetlensége [...], olyan vízióira vetül, mint amilyenekre azokban az évtizedekben Páskándi Géza, Székely János, Sütő András, Kocsis István színpadi és prózai példabeszédei, vagy Kányádi Sándor, Farkas Árpád, Király László, Lászlóffy Aladár, Szilágyi Domokos versei inspirálták az összetartozás lelkületét.” Aztán egy ihletett pillanatban Ady költészetének szimbolikája indirekt módon újra beköltözik rajzi kultúrájába, ekkor jelennek meg lapjain a Lovak, talán azért is, hogy ezután már soha többé ne tűnhessenek el. A Lovak, mint új képi-tartalmi motívumok rokonszenves hordozói, ám már nem Ady szárnyas röptű látványaiként, hanem „akik/amelyek a 70-es, 80-as évek székelyföldi valóságában, még létfontosságú igazslovak képében, újra leszálltak a földre, és az alföldi emberi sors rezonőrjeiként, megszemélyesítői-

ként immár nem a költő, hanem a grafikus mitológiájában játsszák görög drámákba illő szerepüket.”

Bardócz Lajos művészetéről írni, beszélni, gondolkodni, úgy érzem, hálás feladat. Mivel a tisztánlátás és a tisztán olvashatóság képi üzeneteinek hullámhosszán szólal meg, szimbólumai, metaforái, allegóriái pedig tartalmukat illetően: félremagyarázhatatlanok.

Csák Ugrin (Kalocsa, 2000)

Stílusvilága is ennek megfelelően bontakozott ki. S mivel a struktúra következetes, a több évtizedes alkotómunka a mély analízis után a kifinomult szintézis lehetőségét is elhozta magával, ezért nála is észlelhető (mint több más érett művésznél) a figurális és az absztrakt formarendszerek harmonikus összeillesztésének sikerrel megvalósuló gyakorlata. A magam megfogalmazása szerint ez nem más, mint a „natúrális absztrakció” egyedi jelrendszerben történő láttatása, amely csupán elméletben hat paradoxonként, hiszen a gyakorlatban az önkifejezés megvalósulásának ilyen mesterfokán már nem létezik lehetetlen a művész

számára. Ezért nemcsak hogy megfér, de ki is egészül egymást erősítve e két ellentétesnek ítélt formarend egymással; sikeresen elsősorban akkor, ha a tartalom logikája követeli meg a szimbiózist, vagy a kép lényegéből, belső világából fakadó erupció kelőképpen indokolja azt.

Az immár nyolcadik életévtizedén is túljutott Bardócz Lajos honi gyökerekből sarjadó rajzkultúrája poétikus; képi – olykor történelmi – üzenetei gondolati tartalommal átitatottak. Banner Zoltán költői monológja pedig méltóképpen emeli az őt megillető helyre azt az életművet, amely Káli Király István kiadásában a Mentor Könyvek Kiadó képzőművészeti sorozatának nemsokára jubiláló, immár 24. kötetében látott napvilágot.

Árkossy István